

A

Å leve som jøde

Her skal du lære om

- hva en jøde tror på
- hvilke regler jødene har på kjøkkenet
- sabbaten og andre jødiske høytider
- jødiske ritualer

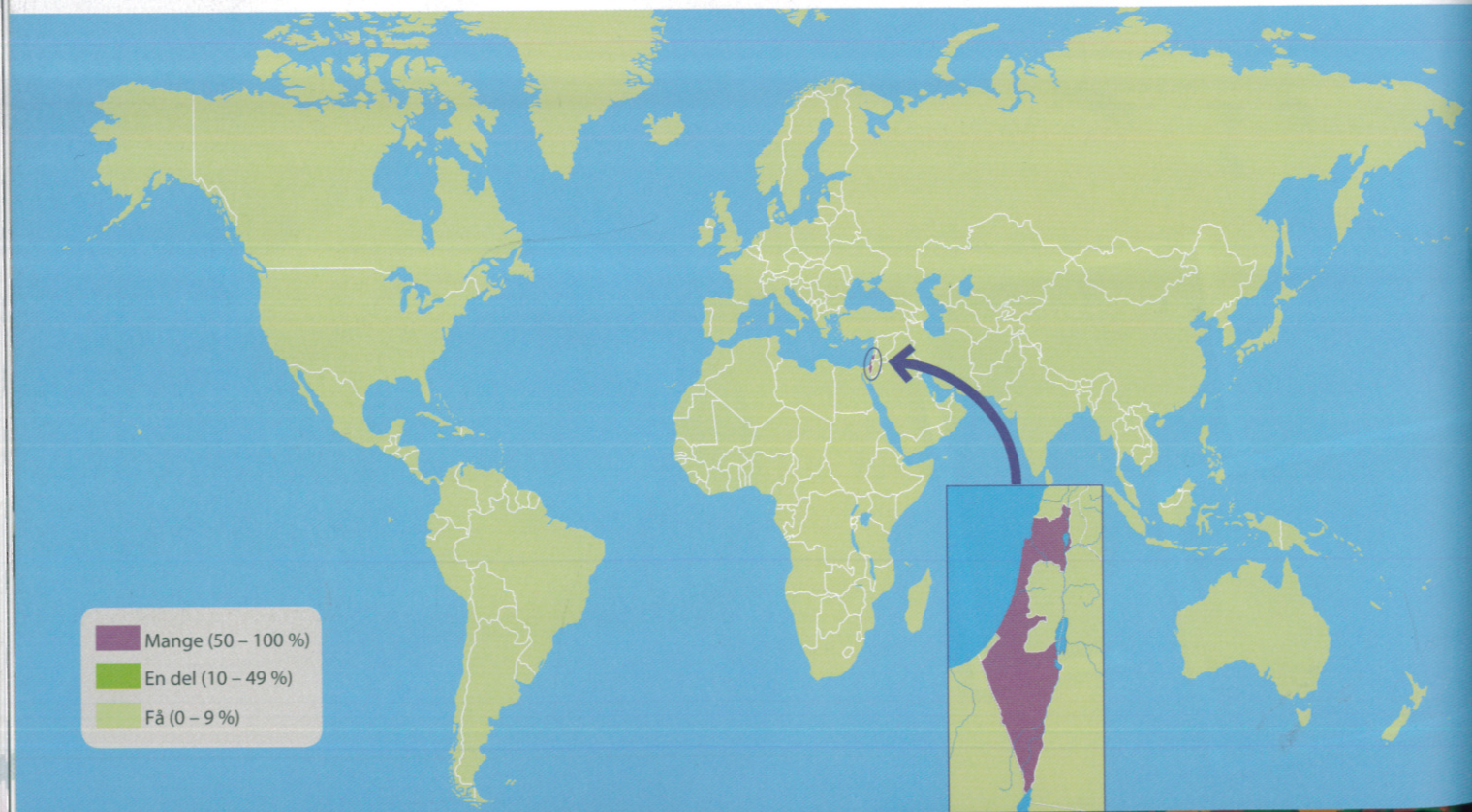

Hva er en jøde?

En jøde tilhører det jødiske folket

Å være jøde betyr først og fremst å tilhøre det jødiske folket og den jødiske religionen. Hovedregelen for å kunne kalle seg jøde er at du er født av en jødisk mor, men andre kan også bli jøde. I hele verden fins det omtrent 14 millioner jøder. Ca. 5 millioner av dem bor i Israel og ca. 5 millioner i USA.

Ingen andre land enn Israel har mer enn 2 % jøder. I USA bor det mer enn 5 millioner jøder, mens det i både Canada, Frankrike og Storbritannia bor mellom 250 000 og 500 000 jøder.

To synagoger i Norge

I Norge bor det omtrent 1300 jøder. For en jøde er det godt å bo i nærheten av en *synagoge* og i nærheten av andre jøder. De fleste norske jødene bor enten i Oslo eller Trondheim, for det er de eneste byene i Norge som har synagoger.

Israel er en jødisk stat

Jødene har en spesiell historie knyttet til landet Israel, som ble grunnlagt som en jødisk stat i 1948. Israel er det eneste landet i verden som kaller seg jødisk. Selv om Israel er en jødisk stat, bor det også kristne, muslimer og andre i landet.

Én gud

I jødernes hellige skrift står det en setning som er viktig for jødernes tro:

Hør Israel!
Herren er vår Gud,
Herren er én.

Jødene tror at det fins én gud for alle mennesker. For å fortelle menneskene hvordan de skal leve, ga Gud jødene en lov som de skulle gi videre til alle mennesker. Derfor kaller de seg «Guds utvalgte folk». Men de tror ikke at de er viktigere eller mer verdifulle enn andre. Selv om de har fått en spesiell oppgave, mener de at alle folkeslag er Guds barn og kan bli lykkelige.

Synagogen i Oslo likner litt på en kirke. Over inngangen står det på hebraisk: «For mitt hus skal kalles et bønnens hus for alle folk.» Den jødiske menigheten i Oslo har ca. 900 medlemmer.

synagoge – jødernes gudshus

Midt i det israelske flagget er den sekskantete stjernen, som er et jødisk symbol.

TO OPPVASKMASKINER

Av John Harald Bondevik

Kjøkkenet til Natti (9) er ikke som alle andre kjøkken i Norge. Nattis familie er jødisk og har kosherkjøkken med to sett glass og tallerkener, to skuffer med bestikk, to oppvaskkummer – og to oppvaskmaskiner.

– Dette bestikket brukes til kjøttmat, påpeker Natti og Joel. – I den andre skuffen ligger bestikket som brukes når det er melk i maten.

– Her ligger bestikket vi bruker til kjøttmat, og her er det vi bruker til melkemat! Natti (9) viser fram kjøkkenet sitt til Vivo magasin, som er på besøk hjemme hos Natti og familien hans i Oslo.

Først vil vi vite hva et kosherkjøkken er. – Det er et kjøkken der en har kjøtt og melk forskjellige steder, sier Natti. Lillebror Joel (7) vil vise: – Når vi er ferdige med å spise, legger vi det her hvis det

var kjøttmat, og her hvis det var melkemat, sier han, og peker først på den ene siden av vasken og så på den andre.

Regler fra Gud

I jødernes hellige tekst, Toraen, står det at kjøtt og melk ikke skal blandes. – Da vi jøder tok i mot læren fra Gud, aksepterte vi også reglene, sier mamma Pia. Men hun forteller videre at slett ikke alle jøder følger reglene så strengt. – De fleste jøder, i hvert fall i Norge, har ikke kosherkjøkken.

– Hender det at dere glemmer dere, og legger ting feil sted?

– Vi pleier å huske det. Men en gang tok jeg feil stekepanne, smiler mamma. – Da var kjøtt og melk blandet, så den måtte vi kaste, sier hun, og åpner skapet der stekepannene står. Det er to etasjer i skapet. Alt som skal brukes til kjøtt, står øverst, mens det som skal brukes til melk, står nederst.

Blanding av kjøtt og melk er ikke det eneste Natti må passe på. Det er flere typer kjøtt han ikke kan spise, for eksempel svinekjøtt. Alt han *kan* spise, er kosher.

– Så hva gjør du hvis du er borte, for eksempel i bursdag, og får mat som ikke er kosher?

– Ofte sier jeg at jeg ikke kan ta det. Men av og til spiser jeg det likevel. Mamma sier ikke noe på det.

Velger selv

– Vi forteller barna våre hva vi syns er riktig, men vi kontrollerer dem ikke, sier hun. – Joel er veldig opptatt av reglene, mens Natti ikke alltid er like nøye.

– Jeg er glad jeg ikke er en gris, sier Joel. – For da kunne jeg ikke bodd i denne familien. – Jo, da. Du kunne bodd her. Men vi kunne ikke spist deg, kommer det fra pappa, som akkurat er kommet hjem.

Natti trenger en boks til å ha noe mat med melk i. Da må han ta fra nederste etasje i skapet. I øverste etasje står bokser, kasseroller og stekepanner til kjøttmat.

Kosher

- Jødene tror at Gud har gitt dem nøyaktige regler for hva de kan gjøre.
- Det kalles kosher, det som er tillatt i jødedommen.
- Det er 613 regler i jødernes hellige skrift, Toraen.
- Det er mange regler for mat og matlaging.

Kosher kjøkken

- Kjøttprodukter og melkeprodukter må ikke blandes.
- Det er to sett med servise, redskap, oppvaskkummer osv.
- Det må gå tre timer mellom spising av kjøttmat og spising av melkeprodukter.
- Frukt, grønnsaker, egg og fisk kan brukes med både kjøtt og melk.

Hva kan jøder spise?

- Fugler og dyr som er slaktet på en spesiell måte
- Kjøtt av dyr som selv ikke spiser kjøtt, som har kløvde hofter og er drøvtyggere, for eksempel ku
- Fugler som holdes som husdyr, for eksempel kylling og høne
- Fisk og sjømat som har finner og skjell
- Alt av frukt og grønnsaker
- Egg og melk som kommer fra kosher dyr

Kilde: dmt.oslo.no.

To oppvaskkummer og to oppvaskbørster må til for at kjøtt og melk ikke skal bli blandet når en vasker opp.

Natti leser i en av de fem mosebøkene, der blant annet reglene for matlaging står. Lillebror Joel følger nysgjerrig med.

Denne rømmen inneholder ikke melk og kan brukes til all slags mat. Flere slike produkter er laget for å gjøre det litt enklere å følge reglene. De kalles parve, og er merket med et eget symbol.

Oppgaver

- 1** Å drive et kosherkjøkken er dyrere enn å drive et vanlig norsk kjøkken. Prøv å tenke deg hvorfor, og skriv noen grunner til det.
- 2** Lag et tankekart om jødiske høytider.
- 3** Skriv fem faktasetninger om sabbaten.
- 4** Søk etter «jødiske oppskrifter» på Internett. Skriv av en av oppskriftene, og prøv å lage denne retten. Skriv hvordan arbeidet gikk.
- 5** Se på bildene på side 48–49. Hva kjenner du igjen fra kapittel 2A om å leve som jøde? Skriv noen punkter om det.

- 6** Tenk deg at ditt eget kjøkken skulle gjøres om til et kosherkjøkken. Tegn kjøkkenet slik du ville hatt det.
- 7** Lag en tv-reportasje på omtrent fem minutter fra kjøkkenet til Nattis familie. Ta med faktakunnskap og still spørsmål til familiemedlemmene.
- 8** Lag en løvhytte i miniatyr av materialer du finner ute. Sett inn små menneskefigurer av papp, Lego eller noe annet. Ta gjerne et bilde av hytta og lim det inn i boka di eller legg det ut på Internett.
- 9** Skriv et dikt eller en sang som det kunne passe å bruke under feiringen av bar mitsva eller bat mitsva.

- 10** Se på kartet og bildeteksten på side 50. Skriv fire faktasetninger om det du finner ut.
- 11** Bruk tabellen på gyldendal.no/vivo, som viser landene i verden med flest jøder. Lag et søylediagram med disse opplysningene. Tegn eller bruk datamaskin.
- 12** Tabellen du brukte i oppgave 11, viser at det er omtrent like mange jøder i Israel og USA. Likevel har landene forskjellige farger på kartet på side 50. Forklar hvorfor.
- 13** Tegn et kart over Israel og Israels naboland. Tegn inn de største byene i Israel. Bruk et atlas til å finne opplysningene du trenger.
- 14** Bruk Internett og andre kilder til å lage din egen jødiske høytidskalender for neste år.

- 15** Tenk deg at du skulle hatt en papirlapp med viktige ord festet til pannen. Hva skulle det stått på lappen?
- 16** Israel har et jødisk symbol i flagget sitt. Kan du komme på andre land som har religiøse symboler i flagget? Syns du det er greit at et land har religiøse symboler i flagget?
- 17** De jødiske menighetene i Norge mener at kvinner og menn har like stor verdi, men at de har forskjellige plikter og rettigheter, både i synagogen og hjemme. Skriv noen setninger om hva du syns om dette. Hvem gjør hva hjemme hos deg?
- 18** Hva syns du passer best på en grav, blomster eller steiner? Grunngi svaret ditt.